

LIETUVOS RESPUBLIKOS LYGIŲ GALIMYBIŲ KONTROLIERIUS

SPRENDIMAS

DĖL GALIMOS DISKRIMINACIJOS NEGALIOS PAGRINDU NUSTATANT VAIKŲ SU NEGALIA PAVĖŽĖJIMO TVARKĄ TYRIMO

2023 m. birželio 5 d. Nr. (23)SN-13)SP-37

Vilnius

Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyboje (toliau – Tarnyba) buvo atliekamas tyrimas dėl galimos diskriminacijos negalios pagrindu.

Tarnyboje gautas Lietuvos autizmo asociacijos „Lietaus vaikai“ (toliau vadinama ir – Asociacija) skundas, kuriame buvo nurodoma, jog Vilniaus miesto savivaldybė (toliau – Savivaldybė) rengia naują *Vilniaus miesto bendrojo ugdymo mokyklose, pavėžėjimo organizavimo ir važiavimo išlaidų kompensavimo tvarkos aprašą* (toliau – Aprašas) kuriame nustatoma mokinių, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių (SUP), pavėžėjimo į mokyklą (iš mokyklas) tvarka.

Asociacijos teigimu, nauja tvarka pažeidžia SUP mokinių, kuriems diagnozuotas įvairiapusis raidos sutrikimas, ir neturinčių intelekto sutrikimų, tačiau dėl raidos specifikos galinčių būti nesaugiais gatvėje, lygias galimybes kartu su kitais SUP mokiniais gauti pavėžėjimo paslaugą, kuri yra būtina siekiant šių mokinių saugumo, teisės į saugią aplinką ir popamokinį užimtumą užtikrinimo, taip pat šių vaikų tėvų ir kitų šeimos narių lygias galimybes aktyviai dalyvauti darbo rinkoje.

Aprašo 8 p. nurodoma:

„8. Į mokymo įstaigą ir atgal yra pavežami SUP mokiniai:

8.1. kurie turi judėjimo sutrikimą (vidutinį, žymų), kuriems judant reikalinga kompensacinė technika ar priemonės;

8.2. dėl intelekto sutrikimo pradinį klasių mokiniai;

8.3. dėl intelekto sutrikimo penktų ir vyresnių klasių mokiniai, turintys žymią ar vidutinę proto negalią, nesiorientuoja aplinkoje, nėra saugūs gatvėje;

8.4. pavėžėjimo išimtyt gali bŭti taikomos kompleksinę negalią turintiems mokiniams, mokyklos vaiko gerovės komisijos sprendimu arba atsiŭvelgiant į Neįgalumo ir darbingumo tarnybos nustatytą pirmojo ir antrojo lygio slaugos poreikį bei pateiktus patvirtinančius dokumentus (naujas)“ (šios ir kitų citatų kalba netaisyta).

Asociacijos vertinimu, „tai yra visiškai nepagrįstas pavėžėjimo paslaugos gavėjų rato susiaurinimas, paŭeidžiantis ir kitų asmenų, įskaitant, bet neapsiribojant tų, kurie turi įvairiapusį raidos sutrikimą, ir yra nesaugūs gatvėje, tačiau nepatenka į Aprašo projekto 8 punkte nurodytą baigtinį sąrašą, teises ir juos diskriminuojantis“.

Asociacija tiek Savivaldybei teiktose pastabose, tiek vykusio susitikimo su Savivaldybės atstovais metu akcentavo, kad asmenys, kuriems diagnozuotas įvairiapusis raidos sutrikimas, gali nebŭti „saugūs gatvėje“ ir tais atvejais, kai neturi intelekto sutrikimų.

Asociacija atkreipia dėmesį, kad „galiojančiame Mokinių pavėžėjimo organizavimo ir vaŭiavimo išlaidų kompensavimo tvarkos aprašo, patvirtinto 2019 m. rugsėjo 11 d. Vilniaus miesto savivaldybės tarybos sprendimu Nr. 1-224 (toliau – Galiojantis aprašas), 1 str. yra numatyta, kad pavėžėjimas yra numatomas „[...] besimokantiems mokiniams, kurie turi didelių ir labai didelių specialiųjų ugdymosi poreikių (toliau – SUP mokiniai) ir nepajėgia patys atvykti mokytis pagal priešmokyklinio ar bendrojo ugdymo programas (negali savarankiškai vaikščioti, dėl didelių sutrikimų yra nesaugūs gatvėje)“. Tokia Galiojančio aprašo redakcija apima visus mokinius, kuriems nustatyti dideli ir labai dideli SUP, ir suteikia teisę ir įvairiapusį raidos sutrikimą turintiems mokiniams su dideliais ir labai dideliais SUP gauti šią paslaugą.“

Asociacija pažymėjo, kad Aprašo 20 p. numatytas minimalus mokinių skaičius (penki), kai mokiniams gali bŭti teikiama pavėžėjimo iš mokyklos į dienos centrus paslauga. Konkrečiai nurodoma: „20. Kiekvienais metais mokymo įstaigos vadovas patvirtina, į kokius dienos centrus / globos įstaigas bus organizuojamas SUP mokinių pavėžėjimas po pamokų (ne mažiau kaip penkių mokinių į vieną dienos centrą / globos įstaigą). Jei yra skiriama kompensacija už SUP mokinio pavėžėjimą į mokymo įstaigą ir iš jos, papildomai kompensacija SUP mokinio tėvams už SUP mokinių pasiėmimą iš dienos centro neskiriama.“ Pasak Asociacijos, tėvai, auginantys SUP mokinius, neturi galimybės daryti įtakos šiam mokinių skaičiui, todėl numatytas minimalus skaičius riboja šeimų galimybes naudotis minėta paslauga.

Lietuvos Respublikos lygių galimybių kontrolierė (toliau vadinama ir – Lygių galimybių kontrolierė) 2023 m. vasario 20 d. raštu Nr. 23(SN)-13)S-76 kreipėsi į Savivaldybę, prašydama pateikti informaciją bei atsakyti į klausimus:

1. „Dėl kokių priežasčių Apraše yra nurodomas ribotas subjektų ratas (SUP) mokinių, kurie gali gauti pavėžėjimo paslaugą?
2. Kuo remiantis, Apraše išskiriami tik intelekto sutrikimą turintys SUP mokiniai?
3. Koku būdu Savivaldybėje ketinama užtikrinti visų SUP mokinių, neturinčių intelekto sutrikimų, tačiau negalinčių saugiai nuvykti į / iš mokymų įstaigų, pavėžėjimo paslaugą?
4. Dėl kokių priežasčių Aprašo 20 p. nurodomas minimalus SUP mokinių skaičius (penki)? Koku būdu Savivaldybėje ketinama užtikrinti SUP mokinių bei jų tėvų galimybes mokytis, ugdyti, dirbti, kai jie neatitiks kriterijų, nurodytų Aprašo 20 p.“

Taip pat prašyta pateikti kitą svarbią informaciją, susijusią su tyrimui reikšmingomis aplinkybėmis.

Papildomai į Savivaldybę, siekiant gauti išsamesnės informacijos, kreiptasi 2023 m. balandžio 28 d. el. laišku ir 2023 m. gegužės 19 d. – telefonu.

Lygių galimybių kontrolierė

n u s t a t ė:

Savivaldybės administracijos Švietimo aplinkos skyrius (toliau – Skyrius) 2023 m. kovo 31 d. raštu Tarnybai pranešė, kad nagrinėjo 2023 m. vasario 2 d. gautą Lietuvos autizmo asociacijos „Lietaus vaikai“ laišką dėl specialiųjų ugdymosi poreikių mokinių pavėžėjimo tvarkos aprašo.

Asociacijai atsakymas pateiktas 2023 m. kovo 8 dienos registruotu raštu Nr. A51-42971/23(3.3.2.26E-ŠVA).

Skyrius pažymėjo, kad, atsižvelgiant į papildomai nurodytas individualias situacijas, į 2023 m. kovo 8 d. vykstančios Vilniaus miesto savivaldybės tarybos posėdžio darbotvarkę buvo įtrauktas sprendimo projektas „Dėl Tarybos 2023-02-08 sprendimo Nr. 1-1782 „Dėl Specialiuosius ugdymosi poreikius turinčių mokinių, besimokančių Vilniaus miesto savivaldybės bendrojo ugdymo mokyklose, pavėžėjimo organizavimo ir važiavimo išlaidų kompensavimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ (Aprašas) pakeitimo“. 2023 m. vasario 8 d. Tarybos sprendimas Nr. 1-1782 buvo rengtas įvertinus Lietuvos

Respublikos švietimo ir mokslo ministro ir socialinės apsaugos ir darbo ministro 2011 m. liepos 13 d. įsakymą Nr. V-1265/V-685/A1-317. Šio įsakymo 1 priedas apima negalių, sutrikimų, mokymosi sunkumų apibūdinimus, kurie tik esant tam tikrų negalių išskiria aplinkos suvokimo ir saugaus judėjimo sutrikimus.

Skyrius teigė, kad pateiktas svarstyti pakeitimas numato: „8.4. pavėžėjimo išimtys gali būti taikomos labai didelių ir didelių specialiųjų poreikių mokiniams, kurie dėl didelių sutrikimų yra nesaugūs gatvėje, mokyklos vaiko gerovės komisijos sprendimu arba atsižvelgiant į Neįgalumo ir darbingumo tarnybos nustatytą pirmojo ir antrojo lygio slaugos poreikį bei pateiktus patvirtinančius dokumentus.“ Šiuo pakeitimu mokyklų Vaiko gerovių komisijoms užtikrinama teisė vertinti realias mokinių aplinkos suvokimo ir judėjimo situacijas ir esant poreikiui rekomenduoti pavėžėjimo paslaugą, siekiant užtikrinti saugumą. Šis klausimas pakartotinai turėjo būti svarstomas artimiausio Tarybos posėdžio (2023-03-29) metu.

Skyrius pranešė, kad, vadovaudamasis Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo 36 straipsnio 2 punktu, kuriame nurodyta: „Mokinių, kurie turi specialiųjų ugdymosi poreikių ir nepajėgia patys atvykti į bendrojo ugdymo mokyklą (negali savarankiškai vaikščioti, dėl didelių sutrikimų yra nesaugūs gatvėje), vežimą į mokyklą ir atgal organizuoja valstybinės ir savivaldybės mokyklos savininko teisės ir pareigas įgyvendinanti institucija (dalyvių susirinkimas), kitų mokyklų – savininkas (dalyvių susirinkimas) savo nustatyta tvarka ir atvejais“, Skyrius užtikrina pavėžėjimą į mokyklą ir atgal Vilniaus ugdymo įstaigų mokiniams, t. y. buvo vertinama didžiausią pavežamų mokinių skaičių užtikrinančių įstaigų patirtis ir praktiniai siūlymai.

Skyrius pažymėjo, kad, įgyvendinant pavėžėjimo paslaugą, Skyrius privalo atsižvelgti ir į įgyvendinančių institucijų ir asmenų pastabas, savivaldos finansines galimybes bei galiojančius teisės aktus. Apraše numatoma galimybė, esant teisės akte nustatytam mokinių (vykstančių į dienos centrus) skaičiui, užtikrinti pavėžėjimo galimybę socialinėms paslaugoms gauti. Ši paslauga nebuvo numatyta ankstesniuose dokumentuose. Švietimo įstatymas įpareigoja užtikrinti pavėžėjimą į mokyklą ir atgal, tačiau Skyrius, suprasdamas šios papildomos paslaugos poreikį, nustato taisykles ir sąlygas. Minimalus pavežamų į Dienos centrus mokinių skaičius buvo paskaičiuotas remiantis šiuo metu galiojančia praktika ir specialiųjų ugdymo įstaigų pateikta informacija. Skyrius neturi galimybės spręsti socialinių paslaugų problemos, todėl papildomai komentuoti dėl paslaugų plėtros neturi kompetencijos.

2023 m. gegužės 19 d. Skyriaus atstovė el. paštu pateikė Aprašo naujos redakcijos nuorodą bei informavo, kad Apraše apibrėžta, jog pavėžėjimas užtikrinamas ir tiems mokiniams, kurie dėl didelių sutrikimų nėra saugūs gatvėje; 8.4 p.: „pavėžėjimo išimtyms gali būti taikomos labai didelių ir didelių specialiųjų poreikių mokiniams, kurie dėl didelių sutrikimų yra nesaugūs gatvėje, mokyklos vaiko gerovės komisijos sprendimu arba atsižvelgiant į Neįgalumo ir darbingumo tarnybos nustatytą pirmojo ir antrojo lygio slaugos poreikį bei pateiktus patvirtinančius dokumentus.“

Specialiųjų poreikių mokiniai gali būti pervežami į dienos centrus; 4.6 p. „pavėžėjimas – paslauga, užtikrinanti SUP mokinių saugų atvežimą iš deklaruotos gyvenamosios vietos Savivaldybės teritorijoje iki mokymo įstaigos ir parvežimą atgal arba, esant galimybei suderinus su mokykla į dienos centrus (mokymo įstaigos direktorius įsakymu nustato, į kokius dienos centrus yra užtikrinamas pavėžėjimas).“

Atsižvelgiant į mokinių poreikius ir į tai, kad ugdymo įstaiga, organizuodama pavėžėjimą, galėtų užtikrinti savo mokinių ir darbuotojų racionalų laiko planavimą bei ugdymo įstaigos lėšų naudojimą, todėl Tvarkos aprašo 20 p. yra detalizuota mokinių pavėžėjimo į dienos centrus tvarka „Kiekvienais metais mokymo įstaigos vadovo įsakymu patvirtinama, į kokius dienos centrus / globos įstaigas bus organizuojamas SUP mokinių pavėžėjimas po pamokų (ne mažiau kaip penkių mokinių į tą patį dienos centrą / globos įstaigą).“ Įsakymas gali būti keičiamas mokymo įstaigos administracijos nustatyta tvarka. Jei yra skiriama kompensacija už SUP mokinio pavėžėjimą į mokymo įstaigą ir iš jos, papildomai kompensacija SUP mokinio tėvams už SUP mokinių pasiėmimą iš dienos centro neskiriama.

Lygių galimybių kontrolierė

k o n s t a t u o j a:

Lygių galimybių įstatymo 5 straipsnio 1 bei 2 punktuose įtvirtinta, kad valstybės ir savivaldybių institucijos ir įstaigos pagal kompetenciją privalo užtikrinti, kad visuose teisės aktuose būtų įtvirtintos lygios teisės ir galimybės nepaisant lyties, rasės, tautybės, pilietybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, etninės priklausomybės, religijos; rengti, tvirtinti ir įgyvendinti priemones, skirtas lygioms galimybėms užtikrinti nepaisant lyties, rasės, tautybės, pilietybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, etninės priklausomybės, religijos.

Jungtinių Tautų neįgaliųjų teisių konvencijos (toliau – Konvencija), kurios dalyvė yra Lietuva, 5 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta, jog valstybės, šios Konvencijos šalys, užtikrina, kad prieš įstatymą visi asmenys lygūs ir lygūs pagal įstatymą, taip pat turi teisę į lygiavertę įstatymo apsaugą ir teisę vienodai naudotis įstatymo teikiamomis galimybėmis be jokio diskriminavimo. Valstybės, šios Konvencijos šalys, draudžia bet kokią diskriminavimą dėl neįgalumo ir garantuoja neįgaliesiems vienodą ir veiksmingą teisinę apsaugą nuo diskriminavimo dėl bet kokios priežasties (Konvencijos 5 straipsnio 2 dalis).

Tinkamas sąlygų pritaikymas, pagal Konvencijos 2 straipsnį: būtini ir tinkami pakeitimai ir pritaikymas, dėl kurių nepatiriama neproporcinga ar nepagrįsta našta ir kurių reikia konkrečiu atveju siekiant užtikrinti neįgaliesiems galimybę naudotis visomis žmogaus teisėmis ir pagrindinėmis laisvėmis lygiai su kitais asmenimis ar galimybę įgyvendinti šias teises ir laisves.

Konvencijos 7 straipsnyje įtvirtinta, jog valstybės, „šios Konvencijos Šalys, imasi visų būtinų priemonių, kad užtikrintų neįgalių vaikų visapusišką visų žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių įgyvendinimą lygiai su kitais vaikais.“ Visuose veiksmuose, susijusiuose su neįgaliais vaikais, pirmiausia atsižvelgiama į vaiko interesus.

Pagal Konvencijos 24 straipsnio 1 dalies nuostatas, valstybės, „šios Konvencijos Šalys, pripažįsta neįgaliųjų teisę į mokslą. Siekdamas įgyvendinti šią teisę nediskriminuojant ir lygiomis galimybėmis, valstybės, šios Konvencijos Šalys, užtikrina visiems tinkamą visų lygių švietimą ir mokymąsi visą gyvenimą, kuriais būtų siekiama:

- a) visapusiškai ugdyti žmogiškąjį potencialą ir orumą bei savigarbą, taip pat didinti pagarbą žmogaus teisėms, pagrindinėms laisvėms ir žmonių įvairovei;
- b) suteikti neįgaliesiems galimybę ugdyti savo asmenybę, talentus ir kūrybiškumą, taip pat savo protinius ir fizinius gebėjimus didžiausiu įmanomu mastu;
- c) suteikti neįgaliesiems galimybę veiksmingai dalyvauti laisvos visuomenės gyvenime.“

Pagal šio straipsnio 2 dalies nuostatas, įgyvendindamos šią teisę, valstybės, „šios Konvencijos Šalys, užtikrina, kad būtų tinkamai pritaikytos sąlygos pagal asmens poreikius (c punktas); neįgalieji gautų būtiną paramą bendroje švietimo sistemoje, siekiant sudaryti sąlygas jų veiksmingam švietimui (d punktas); aplinkoje, kuri geriausiai skatina akademinį ir socialinį vystymąsi, būtų teikiamos veiksmingos individualizuotos paramos priemonės, suderinamos su visiškai įtraukties tikslu (e punktas)“.

Lietuvos Respublikos Konstitucijoje įtvirtintas pamatinis asmenų lygybės principas. Konstitucijos 29 straipsnyje skelbiama, jog įstatymui, teismui ir kitoms valstybės institucijoms ar pareigūnams visi asmenys lygūs; žmogaus teisių negalima varžyti ir teikti jam privilegijų dėl lyties, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų. Aiškindamas Konstitucijos 29 straipsnio nuostatas, Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas ne kartą yra konstatavęs, kad konstitucinis visų asmenų lygybės principas, kurio turi būti laikomasi ir leidžiant įstatymus, ir juos taikant, ir vykdant teisingumą, įpareigoja vienodus faktus teisiškai vertinti vienodai ir draudžia iš esmės tokius pat faktus savavališkai vertinti skirtingai, kad konstitucinis visų asmenų lygybės principas reiškia žmogaus prigimtine teisę būti traktuojamam vienodai su kitais, įtvirtina formalią visų asmenų lygybę, taip pat kad asmenys negali būti diskriminuojami arba kad jiems negali būti teikiama privilegijų (Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 13 d. nutarimas).

Konstitucinis Teismas taip pat konstatavo, kad konstitucinis asmenų lygybės principas nepaneigia pačios galimybės skirtingai traktuoti žmones atsižvelgiant į jų statusą ar padėtį (Konstitucinio Teismo 2003 m. gruodžio 30 d. nutarimas).

Jungtinių Tautų bei Europos Sąjungos, taip pat nacionaliniuose teisės aktuose diskriminacija reiškia teisių sumažinimą, suvaržymą ar atėmimą tam tikrai kategorijai žmonių dėl kokių nors asmens požymių. Diskriminacija suvokiama kaip asmenų lygybės principo pažeidimas, kai asmeniui ar asmenų grupei yra sukuriama mažiau palankios sąlygos, taikomi skirtumai, išimtys, apribojimai ar teikiamas pranašumas, lyginant su kitais asmenimis, esančiais toje pačioje ar tokioje pačioje situacijoje.

Pagal Lygių galimybių įstatymo 2 straipsnio 9 dalį, tiesioginė diskriminacija – elgesys su asmeniu, kai lyties, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, etninės priklausomybės, religijos pagrindu jam taikomos mažiau palankios sąlygos, negu panašiomis aplinkybėmis yra, buvo ar būtų taikomos kitam asmeniui. Pagal Lygių galimybių įstatymo 2 straipsnio 5 dalies nuostatas, netiesioginė diskriminacija yra veikimas ar neveikimas, teisės norma ar vertinimo kriterijus, akivaizdžiai neutrali sąlyga ar praktika, kurie formaliai yra vienodi, bet juos įgyvendinant ar pritaikant atsiranda ar gali atsirasti faktinis naudojimosi teisėmis apribojimas arba privilegijų, pirmenybės ar pranašumo teikimas lyties, rasės, tautybės, pilietybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, etninės priklausomybės, religijos pagrindu, nebent šį veikimą

ar neveikimą, teisės normą ar vertinimo kriterijų, sąlygą ar praktiką pateisina teisėtas tikslas, o šio tikslo siekiama tinkamomis ir būtinomis priemonėmis.

Pagal Lygių galimybių įstatyme įtvirtintą diskriminacijos sąvoką, tiriant diskriminacijos fakto buvimą ar nebuvimą siekiama nustatyti, ar tam tikras elgesys, teisės norma, praktika galėtų tam tikrą asmenį dėl tam tikro asmens tapatybės požymio, t. y., aptariamam atveju – dėl negalios, priversti atsidurti mažiau palankioje padėtyje nei kitas, šio požymio neturintis, asmuo.

Lygių galimybių įstatymo 4 straipsnyje įtvirtinta įrodinėjimo pareigos paskirstymo tvarka, nagrinėjant lygių galimybių principo pažeidimo atvejus, t. y., teismuose ar kitose kompetentingose institucijose nagrinėjant fizinių, juridinių asmenų, kitų organizacijų ir jų padalinių skundus, pareiškimus, prašymus, pranešimus ar ieškinius dėl diskriminacijos lyties, rasės, tautybės, pilietybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, etninės priklausomybės, religijos pagrindu, pareiškėjui nurodžius aplinkybes, leidžiančias daryti prielaidą dėl tiesioginės ar netiesioginės diskriminacijos, priekabiavimo, seksualinio priekabiavimo, nurodymo diskriminuoti, persekiojimo, priešiško elgesio ar neigiamų padarinių dėl skundo dėl diskriminacijos pateikimo, dalyvavimo byloje dėl diskriminacijos ar pranešimo apie diskriminaciją buvimo, preziumuojama, kad tiesioginės ar netiesioginės diskriminacijos, priekabiavimo, seksualinio priekabiavimo, nurodymo diskriminuoti, persekiojimo, priešiško elgesio ar neigiamų padarinių dėl skundo dėl diskriminacijos pateikimo, dalyvavimo byloje dėl diskriminacijos ar pranešimo apie diskriminaciją faktas buvo. Skundžiamas asmuo turi įrodyti, kad lygių galimybių principas nebuvo pažeistas.

Švietimo įstatymo 36 straipsnio 2 dalyje įtvirtinta, jog mokinių, kurie turi specialiųjų ugdymosi poreikių ir nepajėgia patys atvykti į mokyklą mokytis pagal priešmokyklinio ugdymo ar bendrojo ugdymo programas (negali savarankiškai vaikščioti, dėl didelių sutrikimų yra nesaugūs gatvėje), vežimą į mokyklą ir atgal organizuoja valstybinės ir savivaldybės mokyklos savininko teisės ir pareigas įgyvendinanti institucija (dalyvių susirinkimas), kitų mokyklų – savininkas (dalyvių susirinkimas) savo nustatyta tvarka ir atvejais.

Pagal Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymo 6 straipsnį, sąlygų savivaldybės teritorijoje gyvenančių neįgaliųjų socialiniam integravimui į bendruomenę sudarymas (14 punktas) bei dalyvavimas vykdant vaiko teisių apsaugą, prevencinės pagalbos vaikui ir šeimai organizavimo

užtikrinimas, socialinių, švietimo, sveikatos priežiūros įstaigų bei kitų įstaigų teikiamų paslaugų koordinavimas (44 punktas) yra savarankiškosios savivaldybių funkcijos.

Pagal Lietuvos Respublikos neįgaliųjų socialinės integracijos įstatymo 16 straipsnio 2 dalies 6 punktą, savivaldybės vykdo neįgaliųjų socialinės integracijos, neįgaliųjų specialiųjų poreikių tenkinimo vertinant asmens savarankiškumą kasdienėje veikloje ir teikiant bendrąsias ir specialiąsias socialines paslaugas, sąlygų neįgaliesiems integruotis į bendruomenę sudarymo ir bendradarbiavimo su neįgaliųjų asociacijomis priemones ir projektus ir planuoja juos savivaldybės planavimo dokumentuose.

Šiuo atveju Asociacija kreipėsi į Tarnybą, informuodama, jog *Specialiuosius ugdymosi poreikius turinčių mokinių, besimokančių Vilniaus miesto savivaldybės bendrojo ugdymo mokyklose, pavėžėjimo organizavimo ir važiavimo išlaidų kompensavimo tvarkos aprašas* (Aprašas) diskriminuoja negalią turinčius vaikus, nesijaučiančius saugiai gatvėje, tačiau neturinčius intelekto sutrikimo. Asociacija skunde nurodė du aspektus, dėl kurių vaikai su negalia, besijaučiantys nesaugūs gatvėje, atsiduria blogesnėje padėtyje: visų pirma rengiamo Aprašo 8 punkto nuostatos, kuriomis buvo apribotas sąrašas asmenų, galinčių pasinaudoti pavėžėjimo paslauga; taip pat Aprašo 20 punkto nuostatos, kuriomis numatytas minimalus vaikų skaičius, besimokančių bendrojo lavinimo įstaigose (penki), kuriam esant organizuojamas vaikų pavėžėjimas į dienos centrus.

Šiuo metu galiojančios redakcijos Aprašo 8 punkte numatyta, jog:

„8. Į mokymo įstaigą ir atgal yra pavežami SUP mokiniai:

8.1. kurie turi judėjimo sutrikimą (vidutinį, žymų), kuriems judant reikalinga kompensacinė technika ar priemonės;

8.2. dėl intelekto sutrikimo pradinį klasių mokiniai;

8.3. dėl intelekto sutrikimo penktų ir vyresnių klasių mokiniai, turintys žymų intelekto sutrikimą ar vidutinį intelekto sutrikimą, nesiorientuoja aplinkoje, nėra saugūs gatvėje;

8.4. pavėžėjimo išimtys gali būti taikomos labai didelių ir didelių specialiųjų poreikių mokiniams, kurie dėl didelių sutrikimų yra nesaugūs gatvėje, mokyklos vaiko gerovės komisijos sprendimu arba atsižvelgiant į Neįgalumo ir darbingumo tarnybos nustatytą pirmojo ir antrojo lygio slaugos poreikį bei pateiktus patvirtinančius dokumentus.“

2023 m. gegužės 25 d. Asociacijos atstovė telefonu Tarnybos atstovui paaiškino, jog šiuo metu galiojančio Aprašo 8.4 punktas suformuluotas taip, kad pagal jį teisę gauti pavėžėjimo paslaugą

turės ir mokiniai, neturintys intelekto sutrikimų, tačiau besijaučiantys nesaugiai gatvėje, todėl šis punktas šiuo metu atitinka šios grupės SUP mokinių poreikius.

Kartu Asociacijos atstovė pažymėjo, jog Aprašo 20 punktas liko nepakeistas ir riboja SUP mokinių galimybes saugiai pasiekti dienos centrus bei jais besirūpinančių tėvų teises dirbti, kadangi bendrojo lavinimo mokyklose mokosi įvairus skaičius SUP mokinių, kuriems būtinas pavėžėjimas. Tais atvejais, kai mokykloje mokosi mažiau nei penki SUP mokiniai, juos vežti į dienos centrus privalės patys tėvai. Apraše numatyta alternatyva gauti kompensaciją už vaiko vežimą nuosavu transportu nesprenžia problemos, kadangi tėvai tokiu atveju turi darbo metu vežti vaiką į dienos centrą, o tai riboja jų teisę dirbti. Teisės aktai nenumato pareigos SUP mokiniams, kuriems būtina pavėžėjimo paslauga, mokytis tose pačiose bendrojo lavinimo mokyklose, tėvai, auginantys SUP mokinius, negali daryti poveikio tam, kiek mokinių vienu metu mokysis atitinkamoje mokykloje, ir tokiu būdu atitikti sąlygos, įtvirtintos Aprašo 20 punkte.

Šiuo metu galiojančios Aprašo redakcijos 20 punkte nustatyta: „kiekvienais metais mokymo įstaigos vadovo įsakymu patvirtinama, į kokius dienos centrus / globos įstaigas bus organizuojamas SUP mokinių pavėžėjimas po pamokų (ne mažiau kaip penkių mokinių į tą patį dienos centrą / globos įstaigą). Įsakymas gali būti keičiamas mokymo įstaigos administracijos nustatyta tvarka. Jei yra skiriama kompensacija už SUP mokinio pavėžėjimą į mokymo įstaigą ir iš jos, papildomai kompensacija SUP mokinio tėvams už SUP mokinių pasiėmimą iš dienos centro neskiriama.“

Taigi pagal galiojančias Aprašo 20 punkto nuostatas, tais atvejais, kai SUP mokinys, kuriam būtina pavėžėjimo į dienos centrą paslauga, mokosi bendrojo lavinimo mokykloje, kurioje mokosi mažiau nei penki SUP mokiniai, vykdamas į dienos centrą negali gauti pavėžėjimo paslaugos.

Ši nuostata riboja vaikų su negalia teisę į švietimą, ugdymą, visapusę įtrauktį į visuomenę (Konvencijos 7 str., 24 str.).

Atsižvelgiant į išdėstytas aplinkybes, konstatuotina, jog Savivaldybė, Aprašo 20 punkte nustatydamą, jog „kiekvienais metais mokymo įstaigos vadovo įsakymu patvirtinama, į kokius dienos centrus / globos įstaigas bus organizuojamas SUP mokinių pavėžėjimas po pamokų (ne mažiau kaip penkių mokinių į tą patį dienos centrą / globos įstaigą)“, neužtikrino pareigos, įtvirtintos Lygių galimybių įstatymo 5 straipsnio 1 bei 2 punktuose.

Savivaldybei siūlytina pakeisti Aprašo 20 punkto nuostatas, kad būtų sudarytos sąlygos visiems vaikams su negalia gauti pavėžėjimo paslaugą, kai jiems ji būtina (Lygių galimybių įstatymo 29 str. 2 d. 3 p.).

Tyrimas dėl Aprašo 8 punkto nuostatų nutrauktinas, nutraukus lygias galimybes pažeidžiančius veiksmus (neveikimą) (Lygių galimybių įstatymo 29 str. 3 d. 4 p.)

Atsižvelgdama į tai, kas išdėstyta, vadovaudamasi Lygių galimybių įstatymo 16 straipsniu, 17 straipsniu ir 29 straipsnio 2 dalies 3 punktu, 3 dalies 4 punktu,

Lygių galimybių kontrolierė

n u s p r e n d ž i a:

1. Siūlyti Savivaldybei pakeisti Aprašo 20 punkto nuostatas, kad būtų sudarytos sąlygos visiems vaikams su negalia gauti pavėžėjimo paslaugą, kai jiems ji būtina.
2. Kitos skundo dalies tyrimą nutraukti.
3. Įpareigoti Savivaldybę išnagrinėti šį sprendimą ir apie nagrinėjimo rezultatus bei sprendimo vykdymą informuoti lygių galimybių kontrolierių per 30 dienų nuo sprendimo gavimo dienos.
4. Su sprendimu supažindinti Asociaciją, Savivaldybę.

Sprendimas per 1 (vieną) mėnesį nuo jo gavimo dienos gali būti skundžiamas apygardos administraciniam teismui Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo nustatyta tvarka arba Lietuvos administracinių ginčų komisijai (Vilniaus g. 27, 01402 Vilnius) Lietuvos Respublikos ikiteisminio administracinių ginčų nagrinėjimo tvarkos įstatyme nustatyta tvarka.

Lygių galimybių kontrolierė

Birutė Sabatauskaitė